

Status obywatela w państwie

Tomasz A. Winiarczyk

podstawa prawna

- Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim**

art. 4 ustawy

- Obywatelstwo polskie nabywa się:
 - 1) z mocy prawa;
 - 2) przez nadanie obywatelstwa polskiego;
 - 3) przez uznanie za obywatela polskiego;
 - 4) przez przywrócenie obywatelstwa polskiego.

art. 14 ustawy – z mocy prawa

- Małoletni nabywa obywatelstwo polskie przez urodzenie, w przypadku gdy:
 - 1) co najmniej jedno z rodziców jest obywatelem polskim (*ius sanguinis*);
 - 2) urodził się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a jego rodzice są nieznani, nie posiadają żadnego obywatelstwa lub ich obywatelstwo jest nieokreślone (*ius soli*).

art. 15 ustawy – z mocy prawa

- ☐ Małoletni nabywa obywatelstwo polskie, gdy został znaleziony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a jego rodzice są nieznani (*ius soli*).

art. 18 - nadanie

- ☐ Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może nadać cudzoziemcowi obywatelstwo polskie.
 - *Prezydent nie jest w tym w żaden sposób ograniczony.*

art. 19 – nadanie

- 1. Nadanie obywatelstwa polskiego następuje na wniosek cudzoziemca.
- 2. Nadanie obywatelstwa polskiego małoletniemu cudzoziemcowi następuje na wniosek jego przedstawicieli ustawowych.

nadanie – postanowienie

- Art. 25. 1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nadaje obywatelstwo polskie lub odmawia jego nadania w formie postanowienia.
- Art. 26. Cudzoziemiec nabywa obywatelstwo polskie w dniu wydania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej postanowienia o nadaniu obywatelstwa polskiego.

art. 30 – uznanie

- 1. Za obywatela polskiego uznaje się:
 - 1) cudzoziemca przebywającego nieprzerwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od 3 lat na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej lub prawa stałego pobytu, który posiada w Rzeczypospolitej Polskiej stabilne i regularne źródło dochodu oraz tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego;

art. 30 – uznanie

- 1. Za obywatela polskiego uznaje się:
 - 2) cudzoziemca przebywającego nieprzerwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od 2 lat na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej lub prawa stałego pobytu, który:
 - a) pozostaje co najmniej od 3 lat w związku małżeńskim zawartym z obywatelem polskim lub
 - b) nie posiada żadnego obywatelstwa;

art. 30 – uznanie

- ❑ 1. Za obywatela polskiego uznaje się:
 - 3) cudzoziemca przebywającego nieprzerwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od 2 lat na podstawie zezwolenia na pobyt stały, które uzyskał w związku z posiadaniem statusu uchodźcy nadanego w Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 4) małoletniego cudzoziemca przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej lub prawa stałego pobytu, którego jedno z rodziców jest obywatelem polskim, a drugie z rodziców, nieposiadające obywatelstwa polskiego, wyraziło zgodę na to uznanie;
 - 5) małoletniego cudzoziemca przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej lub prawa stałego pobytu, którego co najmniej jednemu z rodziców zostało przywrócone obywatelstwo polskie, a drugie z rodziców, nieposiadające obywatelstwa polskiego, wyraziło zgodę na to uznanie;

art. 30 – uznanie

- ❑ 1. Za obywatela polskiego uznaje się:
 - 6) cudzoziemca przebywającego nieprzerwanie i legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od 10 lat, który spełnia łącznie następujące warunki:
 - a) posiada zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej lub prawo stałego pobytu,
 - b) posiada w Rzeczypospolitej Polskiej stabilne i regularne źródło dochodu oraz tytuł prawny do zajmowania lokalu mieszkalnego;
 - 7) cudzoziemca przebywającego nieprzerwanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej od roku na podstawie zezwolenia na pobyt stały, które uzyskał w związku z polskim pochodzeniem lub posiadaną Kartą Polaka.

uznanie – wymóg języka

- ❑ Cudzoziemiec ubiegający się o uznanie za obywatela polskiego, z wyłączeniem cudzoziemca, o którym mowa w ust. 1 pkt 4 i 5, jest obowiązany posiadać znajomość języka polskiego potwierdzoną urzędowym poświadczeniem, o którym mowa w art. 11a ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim, na poziomie biegłości językowej co najmniej B1, świadectwem ukończenia szkoły w Rzeczypospolitej Polskiej lub świadectwem ukończenia szkoły za granicą z wykładowym językiem polskim.

art. 34 ustawy

- ❑ Wniosek o uznanie za obywatela polskiego składa się do wojewody.

art. 38 ustawy – przywrócenie

- ❑ 1. Cudzoziemcowi, który utracił obywatelstwo polskie przed dniem 1 stycznia 1999 r. na podstawie:
 - 1) art. 11 lub 13 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego,
 - 2) art. 11 lub 12 ustawy z dnia 8 stycznia 1951 r. o obywatelstwie polskim,
 - 3) art. 13, 14 lub 15 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o obywatelstwie polskim– przywraca się obywatelstwo polskie, na jego wniosek.

art. 38 ustawy – przywrócenie

- ❑ 2. Nie przywraca się obywatelstwa polskiego cudzoziemcowi, który:
 - 1) dobrowolnie wstąpił w okresie od 1 września 1939 r. do 8 maja 1945 r. do służby w wojskach Państw Osi lub ich sojuszników;
 - 2) przyjął w okresie od 1 września 1939 r. do 8 maja 1945 r. urząd publiczny w służbie Państw Osi lub ich sojuszników;
 - 3) działał na szkodę Polski, a zwłaszcza jej niepodległości i suwerenności, lub uczestniczył w łamaniu praw człowieka.
- ❑ 3. Nie przywraca się obywatelstwa polskiego cudzoziemcowi, jeżeli stanowi to zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

art. 39 ustawy – przywrócenie

- 1. Obywatelstwo polskie przywraca minister właściwy do spraw wewnętrznych w drodze decyzji.
- 2. Nabycie obywatelstwa polskiego następuje w dniu, w którym decyzja o przywróceniu obywatelstwa polskiego stała się ostateczna.

art. 46 ustawy – utrata

- Obywatel polski, który zrzeka się obywatelstwa polskiego, traci obywatelstwo polskie po uzyskaniu zgody Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.

art. 47 ustawy – utrata

- 1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może wyrazić obywatelowi polskiemu, na jego wniosek, zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.
- 2. Wyrażenie zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego przez małoletniego pozostającego pod wyłączną władzą rodzicielską osoby lub osób nieposiadających obywatelstwa polskiego następuje na wniosek jego przedstawicieli ustawowych.
- 3. W przypadku braku porozumienia między przedstawicielami ustawowymi każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu.

art. 51 – utrata

- Art. 51. 1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wyraża zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego lub odmawia jej wyrażenia w formie postanowienia.
- 2. Utrata obywatelstwa polskiego następuje po upływie 30 dni od dnia wydania postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

szczególne sytuacje

- ❑ Art. 5. Zawarcie związku małżeńskiego przez obywatela polskiego z osobą niebędącą obywatelem polskim nie powoduje zmian w obywatelstwie małżonków.
- ❑ Art. 6. 1. Zmiany w ustaleniu osoby albo obywatelstwa jednego lub obojga rodziców podlegają uwzględnieniu przy określeniu obywatelstwa małoletniego, jeżeli nastąpiły przed upływem roku od dnia urodzenia się małoletniego.

małoletni powyżej 16 r. życia

- ❑ Do wniosku o nabycie obywatelstwa polskiego oraz o wyrażenie zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego, dołącza się odpowiednio oświadczenie małoletniego, który ukończył 16 lat, o wyrażeniu zgody na nadanie mu obywatelstwa polskiego lub o wyrażeniu zgody na utratę obywatelstwa polskiego.

potwierdzenie obywatelstwa

- Art. 55. 1. Decyzję w sprawie potwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego lub jego utraty wydaje na wniosek osoby, której postępowanie dotyczy, lub podmiotu, który wykaże interes prawny lub ciężący na nim obowiązek uzyskania decyzji, wojewoda właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub ostatnie miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej osoby, której postępowanie dotyczy, a w przypadku braku tej podstawy – wojewoda mazowiecki.
- 2. Postępowanie w sprawie, o której mowa w ust. 1, może być wszczęte także z urzędu.

art. 3 ustawy

- 1. Obywatel polski posiadający równocześnie obywatelstwo innego państwa ma wobec Rzeczypospolitej Polskiej takie same prawa i obowiązki jak osoba posiadająca wyłącznie obywatelstwo polskie.
- 2. Obywatel polski nie może wobec władz Rzeczypospolitej Polskiej powoływać się ze skutkiem prawnym na posiadane równocześnie obywatelstwo innego państwa i na wynikające z niego prawa i obowiązki.

obowiązki wobec wspólnoty w świetle Konstytucji RP 1997

- obowiązek wierności Rzeczypospolitej oraz troskę o dobro wspólne (art. 82)
- obowiązek przestrzegania prawa RP (art. 83)
- obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych (art. 84)
- obowiązek obrony ojczyzny (art. 85)
- obowiązek dbałości o stan środowiska (art. 86)

prawa osoby fizycznej w RP w zależności od wieku

- do 13 roku życia:** brak zdolności do czynności prawnych
- do uzyskania pełnoletności:**
ograniczona zdolność do czynności prawnych
- od uzyskania pełnoletności:** pełna zdolność do czynności prawnych

□ Żaden człowiek przed ukończeniem 13 roku życia nie ma w świetle prawa polskiego zdolności do czynności prawnych.

– wyjątek:

„gdy osoba niezdolna do czynności prawnych zawarła umowę należącą do **umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego**, umowa taka staje się ważna z chwilą jej wykonania, chyba że pociąga za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnych”.

□ Ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają ludzie od ukończenia 13 roku życia do uzyskania pełnoletności.

– W zasadzie nadal nie mogą oni dokonywać czynności prawnych, chyba że chodzi o:

- umowę zawieraną w drobnych bieżących sprawach życia codziennego;
- czynność sobie coś przysparzającą;
- czynność dokonywaną w związku ze swoim zarobkiem czy kieszonkowym uzyskanym od przedstawiciela ustawowego.

Pełnoletnim jest w prawie polskim:

- każdy, kto ukończył 18 lat lub
- każda dziewczyna, która po ukończeniu 16 roku życia uzyskała od sądu rodzinnego zgodę na zamążpójście i czynności tej dokonała
 - nie traci ona pełnoletności mimo rozwodu lub unieważnienia małżeństwa przed jej 18 rokiem życia

obowiązki rodziców wobec dzieci – art. 95 KRiO

- Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw.
- Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny.
- Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia.

obowiązki dzieci wobec rodziców – art. 91 i 95 KRiO

- ❑ Dziecko, które ma dochody z własnej pracy, powinno przyczyniać się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny, jeżeli mieszka u rodziców.
Dziecko, które pozostaje na utrzymaniu rodziców i mieszka u nich, jest obowiązane pomagać im we wspólnym gospodarstwie. (art. 91 KRiO)
- ❑ Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo, a w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli, powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra. (art. 95 KRiO)

zmiana imienia/nazwiska

- ❑ jeżeli w chwili zmiany nazwiska dziecko ukończyło 13 lat, do zmiany nazwiska dziecka jest potrzebne także wyrażenie zgody przez dziecko
– art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska

art. 8 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami

- osoba mająca co najmniej 14 lat może otrzymać prawo jazdy dla kategorii AM (motorower lub czterokołowiec lekki)
- osoba mająca co najmniej 16 lat może otrzymać prawo jazdy dla kategorii A1, B1 (czterokołowiec) lub T (ciągniki rolnicze)

art. 8 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami

- Wymagany minimalny wiek do kierowania wynosi:
 - 15 lat: dla pojazdu zaprzęgowego;
 - 10 lat: dla roweru, hulajnogi elektrycznej lub urządzenia transportu osobistego;
 - 17 lat: dla roweru wieloosobowego, roweru lub wózka rowerowego przewożących inną osobę;
 - 13 lat: dla jadącego po jezdni wózka inwalidzkiego;

stowarzyszenia

- ❑ małoletni w wieku od 16 do 18 lat, którzy mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, mogą należeć do stowarzyszeń i korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego, z tym że w składzie zarządu stowarzyszenia większość muszą stanowić osoby o pełnej zdolności do czynności prawnych
 - art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach

prawa pacjenta

- ❑ pacjent małoletni, który ukończył 16 lat, ma prawo do uzyskania od lekarza przystępnej informacji o stanie zdrowia pacjenta, rozpoznaniu, proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych i leczniczych, dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania, wynikach leczenia oraz rokowaniu
 - art. 9 ust. 2. ustawy z dnia z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta

prawa pacjenta

art. 32 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty

- 1. Lekarz może przeprowadzić badanie lub udzielić innych świadczeń zdrowotnych, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, po wyrażeniu zgody przez pacjenta.
- 2. Jeżeli pacjent jest małoletni lub niezdolny do świadomego wyrażenia zgody, wymagana jest zgoda jego przedstawiciela ustawowego, a gdy pacjent nie ma przedstawiciela ustawowego lub porozumienie się z nim jest niemożliwe - zezwolenie sądu opiekuńczego.
- 3. Jeżeli zachodzi potrzeba przeprowadzenia badania osoby, o której mowa w ust. 2, zgodę na przeprowadzenie badania może wyrazić także opiekun faktyczny.
- 4. W przypadku osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej zgodę wyraża przedstawiciel ustawowy tej osoby. Jeżeli osoba taka jest w stanie z rozeznaniami wypowiedzieć opinię w sprawie badania, konieczne jest ponadto uzyskanie zgody tej osoby.
- 5. Jeżeli pacjent ukończył 16 lat, wymagana jest także jego zgoda.
- 6. Jeżeli jednak małoletni, który ukończył 16 lat, osoba ubezwłasnowolniona albo pacjent chory psychicznie lub upośledzony umysłowo, lecz dysponujący dostatecznym rozeznaniami, sprzeciwia się czynnościom medycznym, poza zgodą jego przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego albo w przypadku niewyrażenia przez nich zgody wymagane jest zezwolenie sądu opiekuńczego.

prawa pacjenta

art. 17 ustawy o prawach pacjenta

- 1. Pacjent, w tym małoletni, który ukończył 16 lat, ma prawo do wyrażenia zgody na przeprowadzenie badania lub udzielenie innych świadczeń zdrowotnych.
- 2. Przedstawiciel ustawowy pacjenta małoletniego, całkowicie ubezwłasnowolnionego lub niezdolnego do świadomego wyrażenia zgody, ma prawo do wyrażenia zgody, o której mowa w ust. 1. W przypadku braku przedstawiciela ustawowego prawo to, w odniesieniu do badania, może wykonać opiekun faktyczny.
- 3. Pacjent małoletni, który ukończył 16 lat, osoba ubezwłasnowolniona albo pacjent chory psychicznie lub upośledzony umysłowo, lecz dysponujący dostatecznym rozeznaniami, ma prawo do wyrażenia sprzeciwu co do udzielenia świadczenia zdrowotnego, pomimo zgody przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego. W takim przypadku wymagane jest zezwolenie sądu opiekuńczego.
- 4. Zgoda oraz sprzeciw, o których mowa w ust. 1–3, mogą być wyrażone ustnie albo przez takie zachowanie się osób wymienionych w tych przepisach, które w sposób niebudzący wątpliwości wskazuje na wolę poddania się czynnościom proponowanym przez osobę wykonującą zawód medyczny albo brak takiej woli.

odpowiedzialność karna

- ❑ art. 8 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń: na zasadach określonych w niniejszej ustawie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu lat 17
- ❑ art. 10 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeks karny: na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat

art. 10 § 2:

Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 223 § 2, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.